

Έπαν-αγωγή τής επιθυμίας

του Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
Όμ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Εισήγηση σε συνάντηση Στρογγυλής Τραπέζης του Αντιναρκωτικού Αγώνα «Ελπίδα» την Κυριακή 9 Απριλίου 2006, ώρα 11.00 στο Καρύτση 14 με θέμα: Βουλιμική συμπεριφορά και σύγχρονη κοινωνία.

Αντιστάσεις και αντιδράσεις των φορέων αγωγής. Τη συζήτηση συντόνισε η Όμ. Καθηγήτρια Εγκληματολογίας Π.Α. κ. Κ. Σπινέλλη και έλαβαν μέρος επίσης η κ. Α. Ρούσσου, Ψυχίατρος και ο κ. Ι. Τσέντος, Δρ. Φιλοσοφίας-Καθηγητής Μ.Ε.

Ένας λόγος για τίς αξίες

Πολύς λόγος έχει αρχίσει να γίνεται πάλι για τίς αξίες. Όλοι επανέρχονται για να συζητήσουν και να τοποθετηθούν πάνω στις αξίες βάσει των οποίων θα συναλλάσσονται οι άνθρωποι και θα ζυγίζουν τό βάρος των αποφάσεών τους. Η λέξη αξία άλλωστε προέρχεται ετυμολογικά από τό "όσον άγει τι" (ζυγίζει τι). Η εις βάρος εκτίμηση ενός πράγματος, κατόπιν ή εις χρήμα αποτίμηση, έξ ού και τό Χρηματιστήριο άξιων, των κινητών άξιων, Κινητών και μετακινουμένων άξιων στίς όποίες αποδίδεται μία άστάθεια.

Έάν αυτό συμβαίνει στίς οικονομικές αξίες τό ίδιο άπαντάται και στίς ήθικές, θρησκευτικές, πνευματικές αξίες. Οί αξίες φαίνεται ότι αλλάζουν και έναλλάσσονται. Αυτό πού ίσχυε μία έποχή παύει να ισχύει σε μιά άλλη. Τά αυτονόητα μιās κοινωνίας δέν είναι πλέον αυτονόητα στήν ίδια κοινωνία αλλά ούτε και ισχύουν ή ισχυαν παντού· ούτε υπό πάντων αλλά ούτε και πάντοτε. Διαφορετικά είναι τά μέτρα και τά σταθμά σε δύο διαφορετικές κοινωνίες· του χωριού, τής πόλης· τής πρωτεύουσας, τής έπαρχίας· τής ίδιας ή άλλης χώρας· τής ίδιας ή άλλης ήπειρου.

Αυτό πού ονομάζουμε δίκαιο διαφέρει. Άλλοιώς έκλαμβάνουν οί μέν από τούς δέ έναν δίκαιο πόλεμο, ή τό τί σημαίνει δημοκρατία, συμμετοχική δημοκρατία, ειρήνη, ανθρώπινα δικαιώματα. Προσερχόμαστε σε τράπεζες διαπραγματεύσεων και άλλα έννοοϋμε κάτω από τίς ίδιες λέξεις. Άσφαλώς δέν είναι μόνο θέμα κώδικος αλλά και τό μέ τί είναι φορτισμένος αυτός ό κώδικας συννενοήσεως· τό περιεχόμενό του στήν έκδοχή των εταίρων ή των αντιπάλων. Άλλά και ποιά είναι ή προέλευση τής νοηματοδοτήσεώς του. Είναι θρησκευτική, οικονομική, πολιτιστική, κοινωνική;

Μιλώντας για τίς αξίες έννοοϋμε κάποιες σταθερές πού πρέπει να πρυτανεύουν στίς κρίσεις μας και στίς αποφάσεις μας; Είναι αυτό πού ονομάζουμε άρετές και πού πρέπει να διακρίνουν τή συμπεριφορά μας; Ταυτίζονται μέ μία παράδοση, παραδεδομένες και άποδεκτές αξίες, πού ή τριβή τους μέ τό χρόνο και τήν έμπειρία τούς έχει προσδώσει μία αυθεντικότητα και άξιοπιστία; Και γι' αυτό πρέπει να γυρίσουμε πίσω σ' αυτές άν πρός στιγμήν έχουν υποστεί κάποια χαλάρωση και δέν μπορούν να εξασφαλίσουν τήν κοινωνική συνοχή; Γι' αυτό από όποια χείλη κι άν προφέρθηκε, άκούστηκε μέ κάποια ανακούφιση τό πρόσταγμα των δύο Β ("Back to the Backs" = πίσω στά μετόπισθεν). Άλλοι, όμως, άμφέβαλαν άν άποδεκτές μπορούν να γίνουν ως αξίες μόνον εκείνες του παρελθόντος, κι ό τι δέν μπορούν μέ συναινετικές διαδικασίες να τύχουν κοινής άποδοχής καινούριες αξίες. Άρκει, βέβαια, να μπορούν να επικρατήσουν ως minima συμφωνιών.

Αιώνιες ή συμβατικές;

Τό έρώτημα, άσφαλώς, παραμένει άν οί αξίες έχουν αιώνια αξία ή είναι συμβατικές, προϊόν μιās σύμβασης, μιās συμφωνίας. Έχουν θρησκευτική βάση στηριζόμενες σε άποκαλυπτικά κείμενα, ή είναι μία σύν-βαση, ένα κοινωνικό συν-βόλαιο;

Γιά πολλούς είναι ίσως θέμα πίστεως. Για άλλους τό ζήτημα δέν είναι πλέον τί λέει ή πίστη, αλλά να γνωρίζουμε πώς θα ενεργήσουμε όταν δέν υπάρχει πιά πίστη· πώς να βρούμε μία συνάφεια και συνοχή στίς ενεργειές μας όταν δέν υπάρχουν πιά σημεία αναφορής και βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα κοινό κενό πλαίσιο αναφορής.

Μπορεί όμως μία συζήτηση ν' αρχίσει γύρω από ένα "ἄγραφο χαρτί" (tabula rasa"), από έναν "χάρτην εὐεργον εἰς ἀπογραφὴν", στὸν ὁποῖον πᾶσα προσφορά νά εἶναι δεκτὴ; Προσφορά πού νά προέρχεται ἀπὸ ποικίλης προελεύσεως ἀξίες ὅπως τῶν θρησκευτῶν (Δεκάλογος, Μακαρισμοί, Κοράνιο κ.τ.τ.) τῆς φιλοσοφίας, τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν... Αὐτές οἱ ἀξίες θά ἔχουν διαχρονικὴ ἀξία ἢ πρὸς καιρὸν;

Φαίνεται πάντως, ὅτι ὄχι μόνον πολὺς λόγος γίνεται γιὰ τίς ἀξίες ἀλλὰ ἡ συζήτηση αὐτὴ εὐχαριστεῖ κιόλας καὶ προκαλεῖ μίαν τέρψιν καὶ μάλιστα, ὅπως διατείνονται ὀρισμένοι, λίαν ὠφέλιμη. Τὸ τερπνόν, λοιπόν, μετὰ τοῦ ὠφελίμου. Γιατί, ὅταν στήν συζήτηση παρεμβαίνουν καὶ οἱ συνέπειες τῆς παγκοσμιοποιήσεως, εἶναι φυσικὸ νά διερωτᾶται κάποιος γιὰ τὸ τί ἔχει νά ὠφελῆθῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐάν κερδίσει ὀλόκληρο τὸν κόσμον χάσει ὅμως τίς ἀξίες πού στοιχειοθετοῦν καὶ στηρίζουν τὴ ζωὴ του (πρβλ. Ματθαίου 16, 26)

Σοβαρές προσπάθειες

Σέ ἀναζήτηση, συνεπῶς, αὐτῶν τῶν ἀξιῶν, σέ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς, θρησκεία, παιδεία, πολιτικὴ, οἰκογένεια, κράτος, στρατό, διακρατικὲς σχέσεις, οἰκονομία, ἐργασία, πασχίζουν σήμερα ἐκπρόσωποι ποικίλων θεσμῶν καὶ ὁμάδων.

Ὅπωςδήποτε ἡ συζήτηση ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ζωντανή σέ ὅλον τὸν κόσμον καὶ ὅπως γνωρίζουμε ὅλοι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀδιάπτωτο καὶ γενικὰ ἀλλὰ καὶ εἰδικὰ σέ ἐπιμέρους ζητήματα πού ἔχουν σχέση μὲ τίς ἀξίες καὶ τὸν ἀξιακὸ προσανατολισμὸ τῆς ἐποχῆς μας καὶ τῆς χώρας μας.

Πρὶν περίπου τρία χρόνια ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὀργάνωσε Πανευρωπαϊκὸ Συνέδριο πού πραγματοποιήθηκε τὸ θέμα: «Ἀρχές καὶ ἀξίες γιὰ τὴν οἰκοδόμησι τῆς Εὐρώπης» (4-6 Μαΐου 2003).

Τί ἔχει νά πεῖ λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ τὸ θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ στὴ σημερινή μας σύναξη; Πῶς μπορεῖ νά ἀντιμετωπιστεῖ ἡ βουλμικὴ συμπεριφορὰ τῆς σύγχρονης κοινωνίας; Συμπεριφορὰ πού δὲν περιορίζεται καὶ δὲν ὀφείλεται μόνον σέ ἓνα αἶσθημα ἐντονότατης πείνας, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ ἄμεση ἱκανοποίησι ἢ ἀκατάσχετη πείνα πού ὀφείλεται σέ ψυχοπαθολογικὰ αἷτια. Μεταφορικὰ ὁ ὄρος αὐτὸς χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ χαρακτηρίσει μίαν ἀκόρευστη διάθεση γιὰ ὅλα – ἡ ὁποία δὲν ἱκανοποιεῖται μὲ τίποτα – καὶ μόλις ἱκανοποιηθεῖ ἡ πρώτη ἐπιθυμία γεννιέται ἡ δεύτερη, ἡ τρίτη καὶ ἔπεται ἡ συνέχεια.

Ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ ἀνικανοποίητο πού σέ κάνει νά ἀναζητᾶς συνέχεια κάτι ἄλλο πολὺ περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ πού ἤδη κατέχεις καὶ δὲν μπορεῖ νά χορτάσει τὴν πείνα σου ὑπὸ οἰανδήποτε ἐκδοχὴ τὴν ἀντιλαμβάνεσαι καὶ σέ ὠθεῖ νά κατέχεις ὅσα μπορεῖς περισσότερα καὶ νά ἀναπαύεσαι μόνον στὰ πολλά; Στὸ βάθος κρύβεται ἡ ἐπιθυμία. Ἄς τὸ ἀναλύσουμε γιὰ λίγο.

Περὶ ἐπιθυμίας

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου σημαδεύει πολὺ ψηλά, σκοπεύει πρὸς πέρα ἀπὸ ἐκεῖ πού οἱ δυνατότητές της θά τῆς ἐπέτρεπαν νά σκοπεύσει. Κατὰ κάποιον τρόπο ὑπερακοντίζει τίς προθέσεις της, ἐνῶ ὁ στόχος τῆς εἶναι ἐκτὸς βολῆς. Ἡ ἐπιθυμία λοιπόν, εἶναι ἡ δοκιμασία τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν βγάνει ἀπὸ τὰ ὄριά του καὶ ταυτόχρονα τοῦ δείχνει ποιὸς εἶναι, ποιὲς εἶναι οἱ δυνατότητές του καὶ ποῖα τὰ ὄριά του. Ὅσο πλησιάζει τὸ ἀντικείμενό του τόσο ἀπομακρύνεται· κι ἂν δὲν ἀπομακρύνεται τυπικὰ διαπιστώνει ὅτι δὲν ἦταν αὐτὸ πού εἶχε ἐπιθυμήσει, ὅτι εἶναι κάπως διαφορετικὸ. Ἀπό-γοητεύεται ἀπὸ κάτι τὸ ὁποῖο τὸν εἶχε γοητεύσει. Ἀνήκει λοιπὸν ἡ ἐπιθυμία, σέ ἐνικὴ ἢ πληθυντικὴ μορφή, στοὺς «γόνιτες καὶ πλάνους» ἢ δίδει στὸν ἄνθρωπον τὸ ὠραῖο ταξίδι, τὴν κινητήρια δύναμη νά ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἀδράνεια καὶ τὸ τέλμα; Οἱ ἀπαντήσεις εἶναι πολλές, δὲν εἶναι μόνον μία. Ὅπως καὶ οἱ συμπεριφορὲς πού μποροῦν νά προκύψουν:

Ἀναζήτηση συνεχῆς, μέχρις ὅτου ἐκπληρωθοῦν οἱ ἐπιθυμίες του.

Ἀπογοήτευσι καὶ διακοπὴ κάθε προσπάθειας ὡς καταδικασμένης ἐκ τῶν προτέρων.

Σταμάτημα προσωρινὸ μέχρις ὅτου ξεδιαλύνει σέ ποιὸ μέτρο μποροῦν νά ἱκανοποιηθοῦν ἢ μπορεῖ νά ἱκανοποιήσῃ τίς ἐπιθυμίες του.

Ἀκόμα εἶναι δυνατόν, μὴ μπορώντας νά ἐκπληρώσῃ ὁ ἴδιος τίς ἐπιθυμίες του, νά θελήσῃ νά πληρωθοῦν μέσφ τρίτων, τῶν παιδιῶν του, τῶν συγγενῶν του, τῶν πολιτικῶν καὶ ἄλλων προσώπων.

Μία ἄλλη περίπτωσι εἶναι νά τίς πραγματοποιεῖ μέσφ τῆς φαντασίας του ἢ καὶ μίας πλαστῆς ἢ εἰκονικῆς

πραγματικότητας (virtual reality) και να νομίζει ότι έκανε το όνειρο πραγματικότητα. Πιθανόν τα όνειρα να είναι μία εὐλογία...

Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν εἴτε στὴν πραγματικότητα εἴτε στὴν εἰκονικὴ πραγματικότητα ἐπιδιώκει τὴν πλήρωση τῶν ἐπιθυμιῶν του. Τὸ μέτρο αὐτῆς τῆς τακτικῆς τὸ ἔδινε τὸ μὸττο τοῦ νεανικοῦ περιοδικοῦ «Μετρό» ὅταν καθόριζε κατευθύνσεις γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῶν ἀδυναμιῶν καὶ ἐπιθυμιῶν. Ἡ «συμβουλή» ποὺ δινόταν καὶ μάλιστα στό ἐξώφυλλο ἦταν: «ἐνδίδοντας». Πῶς νὰ τὸ κάνουμε, ζοῦμε σὲ μία κοινωνία ἐνδοτικὴ ποὺ ἀντὶ νὰ σκάπτει ἐνδὸν ἐπιδιώκει στὰ ἐξωτερικὰ νὰ ἐκπληρώσει τοὺς βαθύτερους πόθους τῆς.

Εἶναι, ὅμως, δυνατόν τὸ «ἐνδίδοντας» νὰ εἶναι «μέτρον παντός»; Τί ἔχουμε νὰ ἀντιτείνουμε σὲ μία τέτοια φιλοσοφία ζωῆς; Σὲ μία ἀπληστία ποὺ ἔχει κατακυριεύσει τὸ εἶναι μας καὶ ἐνεργεῖται μὲ μία ἐπίδειξη νεοπλουτισμοῦ ἔστω καὶ δανειοδοτημένου. Τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ πολῖτες τῆς κοινωνίας εἶναι κρίσιμα. Οἱ ἀποφάσεις εἶναι δύσκολες γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς ποὺ ὀφείλουν νὰ ἀκολουθήσουν. Μὲ ποιά μέτρα θὰ μετρήσουν τὴ συμπεριφορά τους; Ὁ κίνδυνος τοῦ Προκρούστη καιροφυλακτεῖ πρὸς τὰ πάνω ἢ πρὸς τὰ κάτω γιὰ νὰ μᾶς κάνει ὅλους «ὁμοιοπαθεῖς».

Ὁ ἐν ὀλίγῳ ἀναπαυόμενος

Ποιά εἶναι ἡ «χριστιανικὴ νοοτροπία» καὶ μάλιστα ἡ ὀρθόδοξη γιὰ τὴν οικονομικὴ ζωὴ; Ἐὰν ἡ Ἐκκλησία ἔχει δώσει δείγματα μίας Ποιμαντικῆς Οἰκονομίας, ἔχει ἐπίσης χαράξει ὑποθήκες καὶ ὑποδείγματα Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ ἔχει ἀκόμα βοηθήσει τοὺς πιστοὺς νὰ ζήσουν μίαν ἀληθῆ Κοινοτικὴ Οἰκονομία.

Θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ γραφεῖ γιὰ τὶς παροῦσες συνθήκες ἓνα ἐγχειρίδιο μὲ «Ἀπλὰ μαθήματα Πολιτικῆς Οἰκονομίας γιὰ ὀρθόδοξους Ἕλληνες», στὸ ὁποῖο θὰ ἀποθησαυρίζονταν ἡ ζωντανὴ παράδοση τοῦ ὀρθόδοξου γένους τῶν Ἑλλήνων ἀνω σὲ θέματα καθημερινῆς βιοτῆς καὶ οικονομίας. Κάτι τέτοιο θὰ ἦταν ὄχι μόνο χρήσιμο γιὰ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴ ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν «καθ' ἡμᾶς Δύση» μιᾶς καὶ ἡ θέση τῆς Ἑλλάδος ἦταν ἀνεκάθεν ὀριακὴ - ακριτικὴ καὶ πιὸ ἰδιαίτερα σήμερα ποὺ εἶναι πέρασμα γιὰ πολλοὺς Κόσμους.

Στὸ ἐγχειρίδιο αὐτὸ θὰ ἀποτυπώνονταν τὰ ἀποτελέσματα ἐνὸς χρήσιμου διαλόγου τῶν ὀρθοδόξων θέσεων μὲ ἄλλες θέσεις καὶ ἀπόψεις, ποὺ θὰ ἐμπλούτιζαν τὶς παραδοσιακὲς ὀρθόδοξες θέσεις καὶ θὰ ὑποχρέωναν τὴν Ἐκκλησία νὰ κάμει τὶς ἀνάλογες τομὲς σὲ ἐπίκαιρες ἀνάγκες.

Θὰ μπορούσε ἔτσι νὰ προβληθεῖ ἡ φιλοκαλικὴ τῆς διάσταση ποὺ ἐμπεριέχει τὴν προτίμησή της γιὰ τὸ «ποιοτικὸ» ἐναντὶ τοῦ «ποσοτικοῦ», συνεχίζοντας μίαν μακραίωνη παράδοση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ φιλοκαλοῦσε μετ' εὐτελείας καὶ ἐκοπίαζε γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀγαθῶν («τὰ ἀγαθὰ κόποις κτῶνται»). Μία πρόταση γιὰ λιτότητα δὲν θὰ εἶχε νὰ κάνει τότε μὲ βραχυπρόθεσμες ἢ μακροπρόθεσμες πολιτικὲς σκοπιμότητες, ἀλλὰ θὰ ἐνσάρκωνε ἓναν τρόπο ζωῆς γιὰ ἀνθρώπους ποὺ θὰ ἀναπαύονταν στὰ ὀλίγα καὶ καλά, χωρὶς τὸ φόβο μίας πολιτικῆς συνθηκολογήσεως ἢ ἠθικοῦ ἐξευτελισμοῦ.

Σ' ἓνα τέτοιο ἐγχειρίδιο θὰ εἶχε ἀσφαλῶς τὴ θέση του καὶ τὸ κεφάλαιο «Ἡ μεταφυσικὴ τῆς πενίας» ἀπὸ τὸ δοκίμιο τοῦ Κ. Μπαστιᾶ, Παπαδιαμάντης, Ἀθήνα 21974, σ. 101-123, ποὺ μὲ τὴ δροσερὴ αὔρα ποὺ ἀποπνέει χαράσσει τὰ ὅρια μεταξὺ τοῦ ἔχειν καὶ εἶναι στὴ ζωὴ ἐνὸς «ἐν τῷ ὀλίγῳ ἀναπαυομένου» ὀρθοδόξου πιστοῦ, τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη, ποὺ ἐνσάρκωσε τὸν ὄρο τῆς ἀφιλαργυρίας ἔτσι ὅπως τὸν ὅρισε ὁ Ἅγιος Διάδοχος Ἐπίσκοπος Φωτικῆς:

« Ὅρος τῆς ἀφιλαργυρίας,

οὕτω θέλειν τὸ μὴ ἔχειν,

ὡς θέλει τις τὸ ἔχειν».

Πόσο εὐκόλο, ὅμως, εἶναι νὰ κατορθώσουμε αὐτὸν τὸν ὄρο τῆς ἀφιλαργυρίας μιᾶς καὶ ὅλοι μας θέλουμε, ἐπιθυμοῦμε τὸ ἔχειν; Σ' αὐτὰ ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω διαφαίνεται γιὰ ἄλλη μία φορὰ αὐτὸ ποὺ ὅλοι γνωρίζουμε καὶ ἡ ψυχολογικὴ ἀνθρωπολογία τὸ ἐπαναλαμβάνει μὲ ἔμφαση, ὅτι, «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄν τῆς ἔλλειψης καὶ τῆς ἐπιθυμίας»⁽²⁾. Ὅσο καὶ νὰ ἐπιδιώκει τὴν πλήρωση τῆς ἐπιθυμίας μένει πάντα ὑπολειπόμενος καὶ ἐλλειμματικός. Μὲ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ πληρώσει τὴν ἐπιθυμία του, παραμένει πάντα τὸ κενὸ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ συμπληρώσει. Αὐτὸ τὸν κρατάει σὲ ἐργήγορση. Τὸν κρατάει μάλιστα καὶ προσγειωμένο, ὅταν γνωρίζει ὅτι ἡ ἐπιθυμία, τὸ κενὸ, δὲν μπορεῖ νὰ γεμίσει. Ὡς ἀνθρωπολογικὴ σταθερὰ

τόν συνοδεύει, πάντοτε(3).

Πλήν όμως, αυτή ή έλλειψη, αυτό τὸ κενό, αυτή ή άδυναμία τής πλήρωσης δέν μᾶς καθιστᾶ μειονεκτικούς. Ανήκει στην ιδιοσυστασία μας: πιθανόν και νά μᾶς ικανοποιεί ή νά μᾶς ισορροπεῖ κιόλας και νά εἶναι δείγμα ώριμότητας. Αντίθετα τὸ νά θέλουμε ὅλα νά γίνονται μόνο πού νά τὰ σκεφτόμαστε ή νά τὰ ἐπιθυμοῦμε, ανήκει σ' αυτό πού έχει εὔστοχα ὀνομασθεῖ «παιδική νοοτροπία»(4). Ἡ ἀρχή τής πραγματικότητας ἐξάλλου μᾶς βοηθάει νά ξεπεράσουμε τήν ἀρχή τής ἀπόλαυσης πού λειτουργεῖ σάν ὅλα νά μποροῦν νά γίνουν ἐδῶ και τώρα: μόνο και με τὸ νά ἐκστομίσουμε τή σκέψη μας.

Σέ ὅλα αὐτὰ θά προσθέταμε μία τρίτη ἀρχή, τήν ἀρχή τής ἐπιθυμίας, ἔτσι ὅπως τήν παρακολουθήσαμε νά ἐκτυλίσσεται λίγο πιὸ πάνω, πού φαίνεται νά ἀποδέχεται ἀκόμα και τήν μη πλήρωσή της.

Στους κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ της ανήκει και αὐτή ή δυνατότητα, ὅπως και ή ἐλπίδα νά πληρωθεῖ κάποτε αὐτή ή βαθιά ἐπιθυμία με μία ἐκ Θεοῦ ἀντιμισθία, μιᾶς και Αὐτὸς εἶναι τὸ ἄκρως ἐφετὸν και «ἐπιθυμία ἐπιθυμεῖ» και εἶναι «κατεπίθυμος σφόδρα συγγενέσθαι» μεθ' ἡμῶν. Ἡ μία ἐπιθυμία θά συναντήσει τήν ἄλλη!

Ὅλοκληρώνοντας, θά ἤθελα συνεχίζοντας τόν προβληματισμό πού ἔθεσα προηγουμένως ὡς πρὸς τίς ἀξίες νά προκαλέσω τή σκέψη σας ἐναποθέτοντας σ' αὐτήν ὡς ἐρέθισμα δύο στίχους ἀπὸ τήν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή τοῦ Ἀπ. Παύλου (4, 8-9). Εἶναι δυνατόν αὐτοῖ οἱ στίχοι νά τεθοῦν ὡς βάση και ὡς κριτήρια γιά ὅποιαδήποτε περαιτέρω συζήτηση πάνω στό θέμα τῶν ἀξιῶν; Δικὴ σας ή ἀπάντηση.

"Τό λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστίν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλή, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετή και εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε: ἅ και ἐμάθετε και παρελάβετε και ἠκούσατε και εἶδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε: και ὁ Θεός τής εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν".

Βιβλιογραφία

Α.Μ. Σταυρόπουλου, Περί ἐπιθυμίας, Περ. «Ἐφημέριος» 1998, σ. 56-57.

Α.Μ. Σταυρόπουλου, Αναζητήσεις, Περ. «Ἐφημέριος» 2004, Μάιος, σ. 6-9.

Στ. Χρ. Κουμαρόπουλου, Πρόταση συμβουλευτικοῦ διαλόγου μέσα στην τάξη, (συμβουλευόντας τοὺς μαθητὲς γιά τήν ἀποφυγή τής γαστριμαργίας με ἀφετηρία τὸ λόγο τοῦ Ἁγ. Κασσιανού). Τὸ κείμενο εἶναι στό παράρτημα τής ὑπὸ δημοσίευση διατριβῆς με θέμα Ἡ συμβουλευτικὴ διάσταση τοῦ θεολόγου καθηγητῆ στή Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση, ἀπὸ τή σειρά Εἶρμος τής Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Σημειώσεις

2. Βλ. πάνω σ' αυτό τήν ὡραία ἀνάλυση πού κάνει ὁ Antoine Vergote μιλώντας γιά τίς στοιχειώδεις ἀνθρώπινες δομές στίς σ. 163-193 τοῦ συλλογικοῦ ἔργου, La psychanalyse, science de l'homme, Bruxelles, ed. Charles Dessart : Psychologie et Sciences Humaines ἀρ. 8, 1964.

3. Θά τολμοῦσα νά τήν παρομοιάσω με ὑποδοχεῖς (receptors) στόν ὀργανισμό γιά τή λειτουργία τῶν ὁποίων δέν γνωρίζαμε τίποτε μέχρι τώρα και πού ἦταν κατάλληλοι νά ὑποδεχτοῦν οὐσίες στό μέλλον.

4. Γιά περισσότερα βλ. Α. Μ. Σταυρόπουλου, Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. Ψυχολογικὴ προσέγγιση. Ἀθήνα 1988, σ. 13 κ. ἔ.